

УДК 330.1; 352

DOI: <https://doi.org/>

Пасічник Юрій Васильович

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
соціально-економічного розвитку сільських територій
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»
ORCID ID: 0000-0001-9742-1378
e-mail: y.v.pasich@gmail.com*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХОДІВ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИХ УМОВАХ

У роботі з'ясовано окремі складові теперішнього стану суспільної системи України, зокрема зіставлено рівень доходів сільського населення із окремими європейськими країнами. Сформовано принципи дослідження, із використанням яких розроблено п'ять складових концептуальних основ цих доходів. Акцентовано увагу, що ці основи враховують європейський вектор суспільного розвитку України та специфіку використання зарубіжних та українських теоретичних конструкцій. Наголошено на обов'язковості врахування історичного аспекту економічної науки.

Ключові слова: життєвий рівень населення; теоретичні конструкції; реформи; політичні групи; методологічний інструментарій.

Постановка проблеми. У складних умовах воєнного часу, який тепер триває в Україні, актуалізується завдання національного значення – забезпечення підвищення життєвого рівня населення, зокрема і сільського. Це обумовлено не лише зниженням доходів усього населення в теперішніх реаліях, але й тим, що 23 червня 2022 року країни – члени ЄС, проголосували за надання Україні статусу країни кандидата на вступ до ЄС, що передбачає дотримання відповідних соціальних стандартів. Зауважмо, що у довоєнний період Україна займала одне із останніх місць у Європі за рівнем доходів сільського населення. Саме тому в поточному періоді необхідно сформулювати відповідні державні механізми та схеми забезпечення зростаючого рівня цих доходів. У цьому контексті, зазначмо, основою такого зростання має бути згуртованість усього українського народу, зокрема професійна робота парламенту, урядових структур, громадських організацій, профільних агенцій з метою розробки та реалізації необхідних заходів юридичного, економічного, соціального змісту. Вагомою також має бути роль науковців НАН України, державних та громадських академій наук,

закладів освіти, наукових асоціацій щодо розробки відповідних стратегій, концепцій, моделей такого зростання. Науковий потенціал зазначених структур є достатнім для реалізації такого завдання. У цьому дослідженні висвітлено основи однієї з таких теоретичних конструкцій – концептуальні основи забезпечення доходів сільського населення у післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Беручи до уваги актуальність тематики, її розлого висвітлюють українські науковці. Водночас подібні розробки зарубіжних дослідників також мають для теперішніх реалій України відповідну значимість. Зважаючи на багатоаспектність завдання щодо забезпечення таких доходів, зокрема у концептуальному зрізі, дослідники пропонують відповідне теоретико-методологічне обґрунтування. Так, зарубіжні учені, зокрема Р. Роудс (Велика Британія) та М. Бевір (США), щодо ролі децентралізації у контексті забезпечення зростання доходів населення, включно із сільськими регіонами, запропонували «спеціальну теорію інтерпретації» (*distinctive interpretive theory*) [5]. К. Дайєр і П. Роуз дотримуються думки, що забезпечення доходів залежить від успішної реалізації процесів децентралізації, зокрема від зміцнення потенціалу місцевих органів влади [9]. О. Мансур виокремлює важливу роль впливових груп, зокрема політичних, у розвитку суспільства шляхом прийняття таких рішень, які забезпечують як їхні інтереси, такі і інтереси суспільства [14].

Щодо українських учених, то констатуємо, що ця проблематика для них також є актуальною, незважаючи на скрутні часи. У цьому контексті виокремимо ґрунтовні дослідження: П. Петровського – за концептуальними основами розвитку України у післявоєнний період [19]; Є. Матвіїшина [15], Т. Гоголь, Л. Мельничук [8] – за управлінням розвитку сільських територіальних громад; П. Петровського, А. Попок – за гуманітарною спрямованістю соціальної політики [20].

Водночас, незважаючи на наявні наукові розробки щодо зазначеної проблематики, беручи до уваги перманентність суспільного розвитку, зокрема протягом складного воєнного стану, зумовленого військовою агресією росії проти України, є подальша потреба у таких розробках щодо підвищення зазначених доходів.

Мета дослідження. Із врахуванням означеної проблематики та актуалізації вирішення національного завдання важливою є розробка наукових підходів щодо концептуальних основ забезпечення доходів сільського населення у післявоєнних умовах.

Виклад основного матеріалу. Для реалістичного оцінювання рівня життя сільського населення в Україні у довоєнний період порівняймо його з іншими країнами Європи за критерієм доходів (таблиця).

**Порівняння окремих критеріїв доходу населення сільських регіонів
в окремих європейських країнах та в Україні за 2020 р.**

Країни	Дохід, євро		Під загрозою бідності	
	За рік	За місяць	Тис. осіб	% приватних домогосподарств
Середній по ЄС	18859	1572	27644	22,8
Швейцарія	46330	4861	247	16,7
Люксембург	42197	3683	39	20,0
Данія	33353	2779	239	12,7
Німеччина	29556	2463	3043	18,9
Австрія	29510	2459	378	11,3
Фінляндія	26710	2226	278	17,5
Франція	24556	2046	2833	13,1
Словенія	15443	1287	133	14,5
Польща	7637	636	3073	24,2
Румунія	3621	302	3757	45,4
Сербія	3527	294	1033	39,5
Албанія	2424	202	531	51,4
Україна	4332	361	4992	39,3

Джерело: [16; 17; 18, с.4; 24, с. 11; 25; 27].

Аналізуючи ці критерії щодо України, зазначмо, що зменшення доходів порівняно з найбільш передовою у цьому контексті Швейцарією, становить 13,5 раза, а із середнім по ЄС – в 4,4 раза. Так, є ще «бідніші» країни, зокрема Румунія, Сербія та Албанія, але вони не є для нас сприйнятливим орієнтиром. Така ситуація у довоєнний період для України була майже «парадоксальною», зважаючи на потенційні можливості забезпечення пристойного життєвого рівня.

Зауважмо, що проблема бідності для сільських регіонів загалом є характерною для окремих країн Європи, про що інформує Eurostat: «У 2015 році майже кожен п'ятий (19,8 %) житель сільської місцевості ЄС-28 перебував під загрозою бідності (монетарної) порівняно з 9,1 % сільського населення віком до 60 років, яке проживало у домогосподарствах із дуже низьким рівнем доходу та інтенсивності праці, а 8,3 % сільського населення жило в умовах великих матеріальних злиднів. Відносно висока частка сільського населення в Румунії (40,4 %) та Болгарії (35,8 %) також зіткнулася з ризиком грошової бідності. На іншому кінці діапазону ризик був значно нижчим для сільського населення Чеської Республіки (9,1 %), а також відносно низьким (у діапазоні 10–11 %) для сільського населення Нідерландів, Австрії та Данії» [2].

Прагматично оцінюючи зазначений рівень життя в Україні у довоєнний період та зіставляючи його із теперішнім, зазначмо, що в період воєнного стану він ще більше знизився. Для реального поліпшення такої ситуації необхідні вагомі зміни у всій суспільній системі України і тепер є усвідомлення всього соціуму у необхідності проведення відповідних реформ у всіх секторах економічної та соціальної підсистем, зокрема і суттєвого підвищення зазначеного рівня. У межах цього дослідження сконцентруємося лише на окремій складовій такої суспільної проблеми, як забезпечення зростаючих доходів сільського населення. Передусім перед розробкою відповідних концептуальних основ стисло визначимось із принципами дослідження. Вагомим принципом у цьому контексті має бути врахування векторів суспільного розвитку, які направлені на набуття повноправного членства у ЄС. Також необхідно передбачити послідовність реалізації необхідних реформ, зокрема пенсійної, органів державного управління, переведення економіки на сучасні технології відповідно до п'ятого і шостого технологічних укладів, визначитись із земельними відносинами. Необхідно зазначити, що основою забезпечення доходів має бути відповідне зростання динаміки економічного розвитку.

Базуючись на пропонованих принципах, розробимо складові концептуальних основ зазначених доходів, суть яких полягає у такому:

1. Врахування післявоєнного стану економіки. Тепер, станом на листопад 2022 р., тривають військові дії на території України і продовжується знищення економічного потенціалу. Зазначмо, що підрахунок таких втрат перманентно продовжується. Подамо вивірені дані фахівців щодо характеристики руйнувань. Так, Д. Гордійчук, фахівчиня KSE в межах проєкту «Росія заплатить», станом на вересень 2022 р. констатує: «Збитки України від повномасштабної війни сягнули понад 127 млрд дол., протягом літа Росія завдала збитків на понад 31 млрд дол. На найбільшу суму пошкоджено житлового фонду – 39.7% або 50,5 млрд дол. На другому місці за обсягом збитків сфера інфраструктури – 27,7 % або 35,3 млрд дол., з яких 26,6 млрд дол. – унаслідок прямого руйнування доріг та 4,3 млрд дол. – збитки залізниці. Втрати активів бізнесу становлять щонайменше 9,9 млрд дол. і продовжують зростати – це третя за величиною стаття збитків інфраструктури. Загалом від початку війни пошкоджено або зруйновано щонайменше 412 підприємств, з яких 64 – це великі та середні підприємства. Збитки, завдані освітній інфраструктурі України, оцінюються у 6,95 млрд дол. Унаслідок бойових дій зруйновано вже щонайменше 810 та пошкоджено 1639 об'єктів освітньої інфраструктури. З лютого і по вересень

російськими окупантами було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 616 адмінбудівель, 978 медзакладів, з яких 24 приватні заклади охорони здоров'я, 1270 шкіл, 786 дитсадків, 775 об'єктів культури, 80 релігійних споруд, 149 закладів туризму та 153 спортивні об'єкти, 2910 торговельних точок, 19 аеропортів і цивільних аеродромів, 110 залізничних вокзалів і станцій, 315 мостів і мостових переходів державного, місцевого або комунального значення, 10 ТЕЦ, 322 котельні» [6]. Є очевидним, що значна частина таких руйнувань здійснена у сільській місцевості. Значних збитків зазнав агросектор, де працюють переважно сільські жителі. С. Кубах, керівник напряму земельної реформи Програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО), станом на листопад 2022 р. повідомив: «За різними оцінками, прямі втрати активів в сільському господарстві України складають більше \$6 млрд, а загальні втрати – більше \$30 млрд» [11].

Такий стан зафіксовано у вересні та листопаді 2022 р. і саме тому необхідно обумовлювати напрями, моделі, механізми не лише відновлення, а й побудови, у повному розумінні значення цього слова, нової суспільної системи України на європейських засадах.

2. Врахування історичного аспекту економічної науки. Розвиток будь-якої системи, особливо суспільної, має базуватися на попередній базі. У сучасних реаліях XXI ст. розвиток суспільств у соціологічному зрізі формується шляхом безперервних змін за принципом: «Старе відживає – нове зароджується». Водночас попередні форми, механізми зазнають змін, проте певна їхня частина залишається. Звідси щодо теоретичних конструкцій доходів сільського населення впливає висновок, що наявність попередніх наукових розробок є важливим методологічним інструментарієм, який можна використати тепер за певної адаптації. Важливе значення у психосоціальному аспекті має той факт, що наші попередники другої половини XIX – початку XX ст. (учені-економісти, зокрема М. Туган-Барановський, М. Бунге, Й. Кулішер, Є. Слуцький, Й. Кулішер, М. Зібер, І. Кауфман, Г. Тіктін та ін.) були видатними дослідниками, і їхніми здобутками користувались інші зарубіжні учені. Тут доречно пригадати погляди В. Федосова та П. Юхименка: «Про здобутки українських учених – представників вітчизняної фінансової науки XIX – початку XX ст. можна писати цілі томи. Втім більшість їхніх праць, піонерних у дослідженні цілого ряду проблем фінансової науки, забуті нащадками, їх не знають та не вивчають, а авторів не шанують і нині. Сучасним дослідникам не варто забувати: хоч би яким новим є напрям наукового дослідження, воно завжди історичне. На жаль, цей концептуально-історичний аспект

стосовно багатьох піонерних наукових здобутків наших попередників не береться до уваги через їх незнання, водночас безмірно цитуються твори зарубіжних дослідників» [28, с. 29–30].

Також варто зауважити, що на території України народилися шість майбутніх Нобелівських лауреатів – Ілля Мечников, Шмуель Агнон, Зельман Ваксман, Жорж Шарпак, Роалд Гоффман і Світлана Алексієвич. З Україною також пов'язані Лев Ландау, Петро Капиця, Саймон Кузнець. **Отже, ми маємо гідно продовжувати справу наших попередників.**

3. Специфіка використання зарубіжних та українських теоретичних конструкцій. У надбаннях економічної та соціологічної наук є достатня кількість відповідних теорій, концепцій щодо обґрунтування зазначеного життєвого рівня. Так, А. Бентлі у праці «Процес урядування» виклав концепцію «груп інтересів», яка була однією із перших у розвитку теорії суспільного процесу та інтерпретувала його як взаємний вплив політичних груп у боротьбі за владу. Він обґрунтував, що цей процес охоплює два напрями взаємин: з одного боку – неформальні, реальні та групові інтереси, а з іншого – похідні, офіційно-інституційні, які є фактичним відображенням групових інтересів, що надає державним інститутам іміджу одного з видів «груп інтересів» [4].

У другій половині ХХ ст. започаткувалась течія біхевіоралізму і один із її представників Д. Істон вважав: «У процесі дослідження значною мірою можна абстрагуватися від цінностей як безпосередньо самого вченого, так і суспільства у цілому: етичні оцінки та емпіричні пояснення спираються на різні типи суджень, які варто чітко розмежовувати та відділяти одне від одного» [10]. У цьому контексті серед українських учених виокремимо працю Л. Гордієнко «Фінансові теорії громадських інституцій», де обґрунтовано прийняття економічних рішень, зокрема і щодо доходів населення, за підтримки фахових громадських інституцій [7].

Беручи до уваги особливості використання зазначеного історичного аспекту, визначимося щодо специфіки використання зарубіжних теоретичних конструкцій у теперішніх реаліях України. Тут доречно згадати висловлювання П. Лілієнфельд-Тоаля (1829-1903 рр.), який зазначав: «Будь-яке штучне нав'язування чужих, хоча і більш досконалих інституцій, сприйняття іншої, хоча і вищої цивілізації пов'язані, звичайно із небезпеками. Якщо умови не достатньо підготовлені до такої прив'язки, якщо духовні сили народу не достатньо розвинуті, або розвинуті в іншому напрямі, в другому сенсі, то несподіваний перехід або значний поступ від нижчого до вищого, може сприяти руйнівно, розпаду, регресивно» [12]. У зазначеному контексті подамо погляди

українських учених. Солідаризується щодо такого відходу В. Андрущенко, який зауважує: «...користуватись надбаннями світової фінансової думки – ще не привід для уникнення участі в наукових дослідженнях на національному рівні. Світло західної науки не повинно засліплювати нас ледве не до повної самозневаги, некритичного застосування її рецептів. Прислухаючись до чужих думок, варто все ж не доходити до інтелектуального самозречення» [1]. Також І. Лукінов ще у 2001 р. зазначав: «Для виведення народного господарства країни з кризового стану важливе значення має формування української науково-обґрунтованої доктрини і концепції її економічного розвитку, яку нашим ученим спільно з практичними працівниками належить якомога швидше розробити власними зусиллями, не чекаючи, коли це зроблять західні “радники і консультанти”. При її розробці безумовно необхідно враховувати позитивний світовий досвід в управлінні розвитком економіки» [13].

Реалістично оцінюючи економічну історію України протягом періоду Незалежності, можна констатувати, що були спроби застосування зарубіжних теоретичних конструкцій, залучення зарубіжних фахівців як консультантів або на державних керівних посадах, проте суттєвих результатів у підвищенні рівня доходів сільського населення це не принесло. Пояснень може бути багато, проте варто зауважити, що українці мають свою самотутню ментальність, яку складно зрозуміти представникам інших країн. Щодо визначення у цьому контексті, доцільно згадати, що світосприйняття людини налаштоване на усвідомлення дуальності, зокрема: день – ніч, добро – зло, біле – чорне, інь – янь тощо. М. Атія, визначний сучасний математик, лауреат медалі Філдса й Абелівської премії, в одній зі своїх недавніх статей характеризував дуальність як потужний евристичний принцип, що дозволяє розглянути один і той самий об’єкт із двох різних точок зору [3]. Саме тому у разі прийняття рішень на державному рівні щодо доходів сільського населення має бути оптимальне поєднання зарубіжного та українського теоретичного базису з інтерпретацією на післявоєнний період.

4. Наявні юридичні акти та програми відновлення України в контексті доходів сільського населення. Дотепер в Україні розроблено відповідні нормативно-правові акти, які стосуються до зазначених доходів [21–23], проте в них відсутні: щорічні орієнтири збільшення доходів, гарантовані фінансові джерела, механізми підвищення цих доходів, відповідальність посадових осіб за виконання зазначених завдань тощо.

У швейцарському місті Лугано 4–5 липня 2022 р. відбулася Міжнародна конференція з питань відновлення України, де взяли участь

представники понад 40 країн світу і близько 20 міжнародних організацій. Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль представив план відбудови України, умовний «План Маршалла», який має бути реалізований за 10 років та оцінюється у 750 млрд доларів. План складається з 15-ти програм, розрахованих на два етапи. Перший – 2023–2025 рр., в якому передбачено реалізувати більшу частину проєктів. Наступний – 2025–2032 рр. Усього за цей час планується виконання 850 проєктів. За підсумками Україна має увійти до топ-25 країн світу за індексами людського капіталу та економічної складності. Згідно з планом 750 млрд доларів передбачено використати так: 250–300 млрд доларів – партнерські гранти. Ці гроші будуть направлені на оборону та безпеку, відбудову зруйнованого житла тощо; 200–300 млрд доларів – кредити від партнерів. З них фінансуватимуть модернізацію інфраструктури, підтримку фінансової системи тощо; 250 млрд доларів – приватні інвестиції. Вони вкладатимуться в інфраструктурні проєкти тощо. Також враховуються конфісковані активи росії, а це – 300–500 млрд доларів. Також частина коштів на відновлення надходитиме з бюджету України [26].

Оцінюючи зазначені акти, констатуємо, що передусім необхідно завершити війну, звільнити всі наші території, потім ще розробити механізми реалізації програм, забезпечити необхідним фінансуванням тощо.

5. Формування концептуальних основ у післявоєнний період. Беручи до уваги з'ясовану сутність цих конструкцій щодо формування зазначених доходів, запропонуємо такі складові цих основ:

- врахування напрямів суспільного розвитку з орієнтацією на європейський вектор;
- впровадження державних соціальних стандартів згідно реальних власних фінансових можливостей та залучення додаткових джерел фінансування:
- пріоритетність економічних програм у розвитку сільських територій, що буде основою забезпечення зазначених доходів;
- залучення науковців відповідних галузей знань до формування загальнодержавної, регіональних та місцевих програм розвитку сільських територій, з врахуванням: особливостей післявоєнного розвитку; наявної теоретичної бази; економічного, демографічного, соціального стану конкретної сільської території; визначених фінансових можливостей;
- підвищення ролі сільських територіальних громад у визначенні обсягів доступних фінансових ресурсів;

– перманентна консультаційна підтримка з боку відповідних урядових структур, профільних громадських організацій, аналітичних агенцій тощо.

Пропоновані складові мають стати не лише теоретичним підґрунтям, але й основою відповідних практичних механізмів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Доходи сільського населення в умовах післявоєнного відновлення можуть формуватися за різними схемами, механізмами, підходами тощо. У дослідженні акцентовано увагу на теоретичному підґрунті щодо забезпечення цих доходів. Запропоновані концептуальні основи, які розроблено із врахуванням майбутнього стану суспільної системи України та зарубіжних і українських теоретичних конструкцій, сприятимуть перманентному підвищенню таких доходів. Акцентовано увагу на принципах розробки зазначених концептуальних основ, що забезпечує чіткість та логічність етапів дослідження з відповідним обґрунтуванням отриманих результатів, які можуть бути основою для майбутніх відповідних рішень державних органів влади та органів сільських територіальних громад юридичного, фінансового та організаційного змісту.

Доцільно та актуально напрями подальших досліджень сконцентрувати на розробці та реалізації програм розвитку сільських територіальних громад із обґрунтуванням конкретних критеріїв забезпечення підвищення рівня доходів сільського населення з врахуванням європейського вектору розвитку.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в XX столітті (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів): монографія. Львів: Каменяр, 2000. 305 с.
2. Archive: Statistics on rural areas in the EU. *Eurostat*. 2017. 2 June. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Archive:Statistics_on_rural_areas_in_the_EU&oldid=339040.
3. Atiyah M. Duality in mathematics and physics. *Conferències FME*. Vol. V, Riemann C. Barcelona: Facultat de Matemàtiques i Estadística, 2008. P. 69–91.
4. Bently A. *Process of Government*. New York, 1908. 256 p.
5. Bevir M., Rhodes R. *Interpretive Theory*. Chapter for: D. Marsh and G. Stoker (eds). *Theories and Methods in Political Science*. Second edition. London. Macillan, 2000. Fortucomiing.
6. Гордійчук Д. Збитки України від війни перевищили \$127 мільярдів у вересні. *KSE*. 21 жовтня. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/21/692884/>.
7. Гордієнко Л. А. Фінансові теорії громадських інституцій. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 1. С. 18–24.
8. Гоголь Т. В., Мельничук Л. М. Трансформація територіальних громад в умовах децентралізації в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С. 216–225.

9. Dyer C., Rose P. Decentralisation for educational development? An editorial introduction. *Compare*. 2005. № 35(2). P. 105–113.
10. Easton D. (Eds) *The Development of Political Science. A Comparative Survey* / J. G. Gunnell, L. Graziano. London, New York: Routledge, 1996. 296 p.
11. Загальні втрати агросектору України. Укрінформ. 27 листопада 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3606069-zagalni-vtrati-agrosektoru-ukraini-vnaslidok-agresii-rf-perevisuut-30-milardiv-ekspert.html>.
12. Лилиенфельд-Тоаль П. Мысли о социальной науке будущего: человеческое общество как реальный организм. Москва: Книжный дом «Либроком», 2012. С. 272–273.
13. Лукінов І. Про національну доктрину економічних трансформацій в Україні. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. Спеціальний випуск «Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз. Європейські порівняльні студії». 2001. № 18. Част. I. Тернопіль, «Економічна думка». С. 6–12.
14. Мансур О. Логика коллективных действий. Общественные блага и теория групп / пер. с англ. Москва: ФЭИ, 1995. 174 с.
15. Матвійшин Є. Підхід до оцінювання результативності управління розвитком територіальних громад. *Демократичне врядування*. 2022. Вип. 1(29). С. 13–25.
16. Mean and median income by degree of urbanisation online data code: ILC_DI17 last update: 12.11.2022, view: Custom Dataset. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI17_custom_3964576/default/table?lang=en.
17. Офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за період). НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>.
18. Persons at risk of poverty or social exclusion by degree of urbanisation – EU 2020 strategy online data code: ILC_PEPS13, last update: 15.09.2022 view: Default. Source of data: Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps13/default/table?lang=en.
19. Петровський П. М. Проблема визначення концепції національного розвитку України в післявоєнний період. *Демократичне врядування*. Вип. 1(29). 2022. С. 1–12.
20. Петровський П., Попок А. Гуманітарна спрямованість соціальної політики в умовах децентралізації. *Демократичне врядування*. 2020. № 2(26). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2022/jan/26385/228514-article-text-520919-1-10-20210408.pdf>.
21. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
22. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р. Документ 995-2015-р, чинний, поточна редакція від 15.12.2020, підстава – 1239-2020-п URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80/print1446542150663211#Text>.
23. Про схвалення концепції сільського розвитку до 2030 року. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a707d9ff-0c4b-4b8b-8d84-3f9a994ee729&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkraini-proSkhvalenniaKontseptsiiSil'skogoRozvitkuD>.
24. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів. (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2021 року). Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2021. 71 с.

25. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2020 році. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2021. С. 11.

26. Стасюк А. План відновлення України. Що презентували в Лугано. Суспільне, новини. 5 липня. URL: <https://suspilne.media/257340-plan-vidnovlennia-ukraini-so-prezentuvali-v-lugano/>.

27. Структура сукупних ресурсів домогосподарств. Державна служба статистики України. 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/gdvdg/ssr/arh_ssr_u.htm.

28. Федосов В. М., Юхименко П. І. Українська фінансова наука: генеза, еволюція, ренесанс. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 3–30.

Pasichnyk Yurii Vasylovych

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief researcher of the department of socio-economic development of rural areas of National Research Centre «Institute of Agrarian Economics»

ORCID ID: 0000-0001-9742-1378

e-mail: y.v.pasich@gmail.com

CONCEPTUAL BASIS OF PROVIDING INCOME FOR THE RURAL POPULATION OF UKRAINE IN POST-WAR CONDITIONS

Formulation of the problem. Military actions on the territory of Ukraine significantly affect the entire social structure of Ukraine. It is obvious that the war has a negative impact on the incomes of the entire population, particularly those living in rural areas. It should be noted that the standard of living of the population, including the rural population, is the main social criterion for the development of any country in the realities of the 21st century. It was found that the average incomes of the rural population of Ukraine are among the lowest in Europe, which makes their constant growth inevitable.

In this context, the author sets himself the task of outlining the problem of ensuring a constant increase in the incomes of the rural population after the end of the war. It is planned to be implemented with the formation of relevant conceptual provisions.

Analysis of recent research and publications. When performing this research, the works of foreign and Ukrainian scientists on the mentioned issues were comprehensively analyzed. According to the analysis of the research work of Bevir M., Rhodes R. The essence of distinctive interpretive theory and its aspects of possible application were clarified. Dyer C., Rose P substantiated the dependence of income on strengthening the capacity of local authorities. Ukrainian researchers Petrovskyi P., Matviyshyn E., Gogol T., Melnychuk L., Popok A., Gordienko L. analyzed various aspects of income and proposed appropriate theoretical constructions and practical mechanisms for their provision.

Distinguishing previously unsolved parts of the overall problem. Taking into account the military situation in Ukraine, it is quite difficult to carry out predictive studies of the post-war situation, therefore, individual problems of securing these revenues in the future period are only partially covered. Thus, the issues of formation of the theoretical basis of income, the role of territorial communities in increasing the population's capabilities are understudied. That is why the proposed study highlights the conceptual foundations of ensuring the incomes of rural residents.

Presentation of the main material of the study. The article outlines the main problems of Ukrainian social development caused by Russia's military aggression. The study presents a comparison of the incomes of the rural population of certain EU countries and Ukraine, where it was found that they are significantly lower in Ukraine. This actualizes the problems of the research and makes it necessary to find possible ways to increase these revenues. The corresponding principles of forming the conceptual foundations of such an increase have been determined. Taking into account the expediency of using theoretical constructions regarding the formation of these incomes, five components were developed. These components reveal the essence of conceptual foundations. The need to take into account the historical aspect of economic science is especially emphasized. This is due to the fact that the development of the social system should be based on previous achievements. At the same time, previous achievements undergo changes. It is concluded that previous scientific developments are an important methodological toolkit, which can now be used with some adaptation. The existing legal acts were evaluated in terms of their reality of use to ensure the growth of the income level of the rural population. The need to take into account the directions of social development with an orientation towards the European vector was especially noted. It was emphasized that there is no alternative to the implementation of attracting additional sources of financing and the priority of economic programs for the dynamic development of rural territorial communities, which will be the basis of ensuring the mentioned incomes. The mechanisms of involving researchers of various fields of knowledge in the formation of national, regional and local programs for the development of rural areas are substantiated. It is recommended to take into account the peculiarities of post-war development, economic, demographic and social conditions of a specific territorial community. The informational assistance of competent and interested structures has been identified as a significant lever for increasing these revenues

Conclusions. Argued conclusion about the necessity of applying the proposed conceptual foundations of ensuring the incomes of the rural population in post-war conditions. The proposals relate to directions and mechanisms for the implementation of these foundations. The priority of the participation of Ukrainian scientists in the development of these conceptual foundations is emphasized..

Keywords: standard of living of the population, theoretical constructions, reforms, political groups, methodological tools

References

1. Andrushchenko, V. L. (2000). *Finansova dumka Zakhodu v KhKh stolitti (Teoretychna kontseptualizatsiia i naukova problematyka derzhavnykh finansiv): monohrafiia*. Lviv: Kameniar. 305 s.
2. Archive: Statistics on rural areas in the EU. Eurostat. 2 June 2017. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Archive:Statistics_on_rural_areas_in_the_EU&oldid=339040.
3. Atiyah, M. (2008). Duality in mathematics and physics. *Conferències FME*. Vol. V. Riemann C. Barcelona: Facultat de Matemàtiques i Estadística. P. 69–91.
4. Bently, A. (1908). *Rhosess of Government*. New York. 256 p.
5. Bevir, M., Rhodes, R. (2000). Interpretive Theory. Chapter for: D. Marsh and G. Stoker (eds). *Theories and Methods in Political Science*. Second edition. London. Macillan. Fortucoming.

6. Hordiichuk, D. (2022). Zbytky Ukrainy vid viiny perevyschchyly \$127 miliardiv u veresni. *KSE*. 21 zhovtnia 2022 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/21/692884/>.
7. Hordiienko, L. A. (2016). Finansovi teorii hromadskykh instytutiv. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. № 1. S. 18–24.
8. Hohol, T. V., Melnychuk, L. M. (2022). Transformatsiia terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii v Ukraini. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. № 1. S. 216–225 [in Ukrainian].
9. Dyer, C., Rose, P. (2005). Decentralisation for educational development? An editorial introduction. *Compare*. № 35(2). P. 105–113.
10. Easton, D. (1996). (Eds) *The Development of Political Science. A Comparative Survey* / J. G. Gunnell, L. Graziano. London, New York: Routledge. 296 p.
11. Zahalni vtraty ahrosektoru Ukrainy. Ukrinform. 27 lystopada 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3606069-zagalni-vtrati-agrosektoru-ukraini-vnaslidok-agresii-rf-perevisuut-30-milardiv-ekspert.html>.
12. Lilienfeld-Toal, P. (2012). Mysli o socialnoj nauke budushego: chelovecheskoe obshestvo kak realnyj organizm. Moskva: Knizhnyj dom «Librokom». S. 272–273.
13. Lukinov, I. (2001). Pro natsionalnu doktrynu ekonomichnykh transformatsii v Ukraini. *Visnyk Ternopil'skoi akademii narodnoho hospodarstva*. Spetsialnyi vypusk «Problemy ekonomichnoi intehratsii Ukrainy u Yevropeyskyi Soiuz. Yevropeiski porivnialni studii». № 18. Chast. I. Ternopil, «Ekonomichna dumka». S. 6–12.
14. Mansur, O. (1995). Logika kolektivnykh dejstvij. Obshestvennye blaga i teoriya grupp / per. s angl. Moskva: FEI. 174 s.
15. Matviishyn, Ye. (2022). Pidkhid do otsiniuvannia rezultatyvnosti upravlinnia rozvytkom terytorialnykh hromad. *Demokratychni vriaduvannia*. Vyp. 1(29). S. 13–25.
16. Mean and median income by degree of urbanisation online data code: ILC_DI17 last update: 12.11.2022, view: Custom Dataset. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI17__custom_3964576/default/table?lang=en.
17. Ofitsiyni kurs hryvni do inozemnykh valiut (serednii za period). NBU. URL: <https://bank.gov.ua>.
18. Persons at risk of poverty or social exclusion by degree of urbanisation – EU 2020 strategy online data code: ILC_PEPS13, last update: 15.09.2022 view: Default. Source of data: Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps13/default/table?lang=en.
19. Petrovskiy, P. M. (2022). Problema vyznachennia kontseptsii natsionalnoho rozvytku Ukrainy v pisliavoienniy period. *Demokratychni vriaduvannia*. Vyp. 1(29). S. 1–12.
20. Petrovskiy, P., Popok, A. (2020). Humanitarna spriamovanist sotsialnoi polityky v umovakh detsentralizatsii. *Demokratychni vriaduvannia*. № 2(26). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2022/jan/26385/228514-articletext-520919-1-10-20210408.pdf>.
21. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03 bereznia 2021 r. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
22. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku silskykh terytorii. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 veresnia 2015 r. № 995-r. Dokument 995-2015-r, chynnyi, potochna redaktsiia vid 15.12.2020, pidstava - 1239-2020-p URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80/print1446542150663211#Text>.

23. Pro skhvalennia kontseptsii silskoho rozvytku do 2030 roku. Proekt rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=a707d9ff-0c4b-4b8b-8d84-3f9a994ee729&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkraini-proSkhvalenniaKontseptsiiSilskogoRozvitkuD>.

24. Samootsinka domohospodarstvamy Ukrainy rivnia svoikh dokhodiv. (za danymy vybirkovoho opytuvannia domohospodarstv u sichni 2021 roku). Statystychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv, 2021. 71 s.

25. Sotsialno-demohrafichni kharakterystyky domohospodarstv Ukrainy u 2020 rotsi. (za danymy vybirkovoho obstezhennia umov zhyttia domohospodarstv Ukrainy). Statystychnyi zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv, 2021. S. 11.

26. Stasiuk A. Plan vidnovlennia Ukrainy. Shcho prezentuvaly v Luhano. Suspilne, novyny. 5 lypnia. URL: <https://suspilne.media/257340-plan-vidnovlenna-ukraini-so-prezentuvali-v-lugano/>.

27. Struktura sukupnykh resursiv domohospodarstv. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/gdvdg/ssr/arh_ssr_u.htm.

28. Fedosov, V.M., Yukhymenko, P.I. (2012). Ukrainska finansova nauka: geneza, evoliutsiia, renesans. Finansy Ukrainy. № 3. S. 3–30.